

היום נלמד בעזרת ה':

סוכה דף מד

מאי שנא לולב דעבדין: מדוע ללולב תקנו חכמים לעשות זכר למקדש ליטול לולב בכל יום, ואילו לערבה לא תקנו ליטול ערבה כל יום זכר למקדש (אלא רק נוטלים אותה בהושענא רבא)?

וכי תימא קדם מגבה: אי אפשר לומר שקודם כל הוא מגביה את הערבה לבדה, ואח"כ הוא מגביה אותה כשהיא אגודה עם הלולב, ובכך נעשה זכר לשני הדברים – שהרי מעשים שבכל יום שאף אחד לא נוהג כן?

למאן: לפי איזו דעה נאמרה הקביעה שמצות ערבה היא רק מדרבנן, והרי לכולי עלמא היא מדאורייתא – או מלימוד הפסוקים או מהלכה למשה מסיני?

עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: עיין לעיל דף לד'.

לולב דאית ליה עיקר מן התורה: למצות לולב יש עיקר מהתורה בכל העולם – ביום הראשון של סוכות, ולכן תקנו חז"ל לעשות לה זכר למקדש שבעה ימים. אבל ערבה אין לה שום עיקר מהתורה 'בגבולים' שכל מצותה היא רק בבית המקדש – לא תקנו לה רבנן זכר למקדש.

כהנים בעלי מומין: לכהנים בעלי מום אסור להיכנס לשטח העזרה שבין המזבח והאולם (כמובא במסכת כלים שבין האולם והמזבח הוא מקום מקודש יותר משאר העזרה, וכהנים בעלי מום לא נכנסים אליו). לדעת ריש לקיש מותר להם להיכנס לשם לצורך מצות ערבה בכדי להקיף את המזבח בערבות שבידיהם.

אמר לו רבי יוחנן מי אמרה: הגמרא הבינה בתחילה שרבי יוחנן מפקפק על עצם מצות ערבה. דבר שלא יתכן שהרי רבי יוחנן עצמו אמרה? הגמרא מבארת שרבי יוחנן מפקפק שמא לא מקיפים את המזבח בנטילה - בהליכת כהנים המחזיקים ערבות, אלא מקיפים אותו בזקיפה – בהנחת ערבות מסביב לו, וממילא כהן אחד שאין בו מום יכול להניח את הערבות בשביל כולם. בנוסף, גם אם נסבור שמקיפים בנטילה, יתכן שהלכה למשה מסיני שדוקא כהנים תמימים כשרים לעשות זאת. (ע"פ תוס').

(המשך בדף הבא ↓)

ערבה יסוד נביאים: נחלקו הדעות האם מצות ערבה היא 'יסוד נביאים' כלומר תקנת הנביאים האחרונים הלא הם חגי זכריה ומלאכי שהיו חלק מ'אנשי כנסת הגדולה' שתקנו את התקנות לישראל - ואם כן מברכים על מצוה זו 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו' שהרי ציוה אותנו הקב"ה 'לא תסור' ממצות חכמים. או שזה רק 'מנהג נביאים' שאנשי כנסת הגדולה רק הנהיגו את העם בהנהגה זו אך לא תקנו זאת בתקנה - ואין לברך על מנהג (שאינו עליו מצות 'לא תסור').

תסתיים דרבי יוחנן: הגמרא מוכיחה שרבי יוחנן הוא בעל הדעה שזהו 'יסוד נביאים'. הגמרא מקשה שהרי רבי יוחנן אמר שערבה הלכה למשה מסיני? הגמרא מתרצת למסקנה שבבית המקדש ערבה הלכה למשה מסיני, והמחלוקת היא בשאר העולם האם מצות נטילת ערבה ב'הושענא רבא' מתקנה או ממנהג (וכאמור לדעת רבי יוחנן היא מתקנת נביאים).

אשתומם כשעה חדא: השתומם ולא ידע מה להשיב, לאחר מכן תירץ שבגלות בבל שכחו את מצות ערבה וכשחזרו מהגלות תקנו 'אנשי כנסת הגדולה' על פי הנבואה את מצות ערבה מחדש - לדעת רבי יוחנן.

הגמרא מקשה על כך - שהרי רבי יוחנן סובר שלא נשתכחה תורת בני בבל. שהרי רבי יוחנן היה אומר לבני ארץ ישראל: 'דלכון אמרי' - הייתי סבור בתחילה שהתורה נמצאת אצלכם כי לא גליתם, אבל האמת 'דלהון היא' - התורה נמצאת אצל בני בבל, בגלל שגלו איתם 'החרש והמסגר' הלא הם התלמידי חכמים הגיבורים במלחמתה של תורה (רבי יוחנן אמר זאת בעקבות שנעזר בבני בבל לפשוט כמה ספיקות שהיו לו).

ערבה צריכה שיעור וכו': מדובר בערבה הניטלת בפני עצמה, ולא לערבה הניטלת יחד עם הלולב. הגמרא תבאר לקמן מהו השיעור. ואינה ניטלת אלא בפני עצמה: כלומר שלא אוגדים עימה דבר אחר, כדי שיהיה ניכר שהיא מצווה בפני עצמה. החידוש הוא שאפילו אם הוא הגביה את הערבה שעם הלולב לשם מצוות לולב ואח"כ הגביה שוב לשם מצוות ערבה, אין הוא יוצא ידי חובת מצוות ערבה.

וכמה שיעורה? לדעת רב נחמן: 3 ענפים של ערבה שבכל אחד מהם יש עלים לחים. (כך ביאר רש"י, ונחלקו המפרשים בדבריו כמה עלים צריך). לדעת רב ששת: אפילו ענף אחד שיש בו עלה אחד.

אמר אייבו וכו': אייבו היה אביו של רב. הגמרא מביאה מעשים שהיו עם אייבו כשהיה לפני ר"א בר צדוק:

1. בא אדם אחד והביא ערבה לר"א בר צדוק, חביט חביט (= הוא ניענע אותה) ולא בירך, לפי שהוא סבר שערבה היא מנהג נביאים ולא יסוד נביאים.

2. אדם אחד בא לפני ר"א בר צדוק ואמר לו שיש לו כפרים השייכים לו, ויש לו כרמים ועצי זית, ובאים בני הכפרים ועודרים את הכרמים בשנת השמיטה (= באופן המותר, כדלקמן) ובשכר עבודתם הם אוכלים מהזיתים. האם 'אריך או לא אריך' כלומר האם טוב והגון לעשות כך או לא? ענה לו ר"א בר צדוק: לא אריך, לפי שאתה פורע את שכר עבודתם בפירות שביעית, והתורה אמרה "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָהּ" ולא לסחורה. מיד הלך אותו אדם. אמר ר"א בר צדוק: אני גר כאן 40 שנה ולא ראיתי אדם שהולך הדרך ישרה כאדם זה. לאחר מכן חזר אותו אדם ושאל: כיצד אעשה מכאן והלאה? ענה לו ר"א בר צדוק: הפקר את הזיתים לעניים, ושלם מכיסך עבור עידור הכרמים.

הגמרא מבארת שעידור הכרמים היה באופן המותר בשביעית, לפי שיש שני סוגי עידור: 1. 'סתומי פילי', כלומר ששרשי העץ מגולים וצריך לכסותם שהאילן לא יתייבש, וזהו עידור 'לאוקמי אילני' כלומר לשמור על האילן שלא ימות ולא להשביחו, וזהו עידור המותר בשביעית. 2. 'אברויי אילני', כלומר להשביח את האילן, וזהו עידור האסור בשביעית.

אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות: כדי שימצא לו מקום חניה בעוד היום גדול, ויספיק להכין סעודת שבת. רב כהנא מבאר שדווקא כשהולך לביתו צריך להגיע מוקדם, מפני שאם יגיע מאוחר לא יספיקו בני ביתו להכין סעודה גם בשבילו ויכעס עליהם. אבל אם הולך להתארח באכסניה (=אושפיזיה) מותר להגיע מאוחר יותר, כי בלאו הכי הוא לא סומך עליהם שיכינו לו את סעודתו והוא מביא אותה איתו.

איכא דאמרי: אפילו לביתו אין להגיע מאוחר יותר מחשש שלא ימצא בביתו מה להכין לשבת, וקל-וחומר שלא לאושפיזיה שבודאי לא ימצא שם כלום. וכך היה מעשה ברב כהנא שלא מצא בביתו אפילו סעודה קטנה של 'כסא דהרסנא' (= דג מטוגן בקמח).